
Synergier mellom forskning og utdanning

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning	3
Tilnærminger til synergier mellom forskning og utdanning.....	4
Politisk bakgrunn.....	6
Hvorfor er synergier viktige?	8
Anbefalinger	10
Strategisk forankring.....	12
Kulturendring og merittering	14
Strukturelle endringer for å legge til rette for samspill	16
Kommunikasjon og mobilisering	20
Virkemidler som fremmer synergier	22
Referanser	29

INNLEDNING

Formålet med dette notatet er å gi konkrete anbefalinger om hvordan virkemiddelaktører, institusjonsledelse og administrativt støtteapparat kan legge til rette for synergier mellom forskning og utdanning. Notatet tar utgangspunkt i et Forsterk-prosjekt finansiert av Forskningsrådet, og med støtte fra HK-dir.

Prosjektet ble finansiert med bakgrunn i Arqus-alliansen, der UiB deltok i pilotperioden. Deler av kildegrunnlaget er derfor knyttet til erfaringer fra alliansen, og da i særlig grad erfaringer basert på arbeidspakkene UiB koordinerte i tilhørende prosjekter med finansiering fra Erasmus+ og Horisont 2020. For å samle ytterligere data som grunnlag for anbefalinger har prosjektet hentet inn informasjon gjennom to verksteder, et med sentrale administrative ressurspersoner i europeiske universitetsallianser der norske universiteter deltar, og et med forsknings- og studieadministrative ressurspersoner.

Sistnevnte workshop ble gjennomført i Brussel i sammenheng med et seminar om koblinger mellom forskning og utdanning. Under seminaret bidro sentrale aktører fra virkemiddelapparatet i Norge og EU, universitetsnettverk, allianser og fagmiljø. Deres bidrag inngår også i analysegrunnlaget. Samtlige norske deltagere på seminaret har fått tilsendt et utkast til dette notatet, med mulighet for å kommentere og supplere innholdet.

Redegjørelsene og anbefalingene som presenteres her, er basert på innspillene som er innhentet. Notatet er avgrenset til det arbeidet i prosjektet som omhandler koblinger mellom utdanning og forskning. Hvordan en eventuell satsing for å styrke disse koblingene påvirker øvrige prioriteringer, blir ikke redegjort for, og eventuelle anbefalinger bør følges opp som del av en helhetsvurdering.

TILNÆRMINGER TIL SYNERGIER MELLOM FORSKNING OG UTDANNING

Synergier og koblinger mellom forskning og utdanning omtales hyppig i nasjonale og europeiske politikkdokumenter, men operasjonaliseringen av denne type koblinger er ofte uklare. Universitets- og høyskoleloven slår fast at universiteter og høyskoler skal «tilby høyere utdanning basert på det fremste innenfor forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap», og at de skal «utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid». ¹ Høyere utdanning er alltid forskningsbasert i den forstand at innholdet og arbeidsmåtene i studieprogrammene reflekterer forskningen innenfor de respektive fagfeltene. Hvordan det skjer i praksis, varierer i tråd med forskningsmiljøenes og utdanningenes faglige egenart.

I norsk kontekst er Universitets- og høyskolerådets (UHR) rapport «Utdanning + FoU = Sant», fra 2010, fortsatt et aktuelt referansepunkt. Den har som pragmatisk siktemål å besvare hva lovens formålsparagraf kan bety i henholdsvis disiplinfag, profesjonsfag og kunstfag. Rapporten er utarbeidet i samarbeid mellom UHRs forskningsutvalg og utdanningsutvalg, og differensierer mellom fire former for forskningsbasert undervisning:

- Lærersentrert undervisning der innholdet er forskningsbasert
- Lærersentrert undervisning som setter søkelys på forskningsprosess og vitenskapelig tenkemåte
- Undervisning der studenten aktivt deltar i en diskusjon av et forskningsbasert innhold
- Undervisning der studenten inngår i «undersøkende» læreprosesser

I sin egen oppfølgingsrapport, fra 2015, «Utdanning i endring», adresserer UHR betydningen av samspillet mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon, ikke minst i møte med klimakrise og globale samfunnsutfordringer.

Kvalitetsmeldingen fra 2017 påpeker at det som skiller høyere utdanning fra annen utdanning, er at den skjer i fagmiljøer der underviserne også er forskere. ² I forlengelse av dette innebærer koblinger mellom forskning og utdanning å tilby undervisning som gis av forskere og tar utgangspunkt i deres egen forskning. Forskningsbasert utdanning innebærer i tillegg «at undervisningen og læringsaktivitetene er basert på forskning om hva som gir god læring, og at de faglig ansatte bruker sin forskerkompetanse til å utvikle og forske på studieprogrammene, undervisningen og studentenes læring». ³ Det innbefatter også forskerutdanning på ph.d.-nivået. I kjølvannet av kvalitetsmeldingen har begrepet «utdanningsbasert forskning» blitt brukt for å understreke behovet for en utdanningsfaglig tilnærming til kvalitetsspørsmål som er vesentlige i styrking av både forskning og utdanning. ⁴

I regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning står det at «Utdanningspolitikken er viktig for å styrke innovasjon og utvikling i alle sektorer. Forskningsbasert utdanning er en viktig grunnpilar, både for å besette stillinger i offentlig og privat sektor med rett kompetanse, og for styrke forskning og innovasjon slik at kunnskapen blir tatt i bruk. Et viktig bindeledd mellom studier og forskningsverdenen er doktorgradsutdanningen, som skal bidra til å dekke både forskningsmiljøenes og arbeidslivets behov for forskerkompetanse. Dersom flere nyutdannede forskere blir ansatt i arbeidslivet utenfor akademia, kan det bidra til at forskning i større grad blir tatt i bruk i norske bedrifter og offentlige virksomheter». ⁵

Den norske finansieringsmodellen må nevnes i denne sammenheng, for som UiB påpeker i sitt innspill til gjeldende langtidsplan, er tildeling av studieplasser og finansiering av utdanningene den viktigste og mest langsiktige forskningssatsningen Norge har. ⁶

Med i bildet hører også synergier mellom virkemidler for utdanning og forskning, og forvaltningen av disse. Innretningen av virkemidlene kan fasilitere koblinger mellom utdannings- og forskningsaktiviteter, innenfor enkeltvirkemidler eller i samspill. ⁷

POLITISK BAKGRUNN

Koblinger mellom forskning og utdanning har lenge vært en politisk satsing i Norge og er det i økende grad også i EU.

Kunnskapsdepartementet har over lengre tid fremmet slike koblinger, blant annet ved å finansiere opprettelsen av virkemidler som fremmer koblinger mellom forskning og utdanning, deriblant UTFORSK, INTPART og Sentre for fremragende utdanning. I Norges innspill til de nye rammeprogrammene for utdanning, forskning og innovasjon i EU ble behovet for synergier vektlagt.⁸ Dette gjenspeiles også i regjeringens strategier for norsk deltagelse i Horisont Europa og Det europeiske forskningsområdet,⁹ og i Erasmus+ og Det europeiske utdanningsområdet.¹⁰ Det er et utnyttet potensial for synergier mellom de to programmene.¹¹

Målet om synergier mellom forskning og utdanning er mer fremtredende i den nye programperioden (2021–2027) enn i den forhenværende programperioden (2014–2020). Det står i særlig grad sentralt i enkelte av utlysningene for EUs Europeiske universiteter-initiativ.¹² Også politisk har målsettingen fått økt oppmerksomhet. I meldingene om Det europeiske forsknings- og innovasjonsområdet¹³ og Det europeiske utdanningsområdet¹⁴ og i European Research Area Policy Agenda for 2022–2024, Action 13,¹⁵ vektlegges også betydningen av samspillet mellom forskning og utdanning.

For å synliggjøre mulige koblinger i virkemiddelapparatet, gi økt virkning og oppfordre til komplementaritet, har Europakommisjonen også publisert notater som spesifikt fokuserer på synergier mellom Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) og Erasmus+ og MSCA og European Institute of Innovation and Technology.¹⁶ Notatet om synergier mellom MSCA og Erasmus+ vektlegger fellestrekk ved de to programmene, og synliggjør synergier mellom ulike Erasmus+-virkemidler og MSCA, inkludert gjennom eksempler.

HVORFOR ER SYNERGIER VIKTIGE?

Et godt samspill mellom forskning og utdanning bidrar til å styrke kvaliteten både på forskning og utdanning, og samspillet mellom disse aktivitetene er gjensidig forsterkende (Meld. St. 16, 2016–17).

For utviklingsarbeid i utdanningene gjelder de samme kvalitetskriteriene som i forskning: Bredde, dybde, originalitet, kreativitet, metodisk klarhet og nyansert forståelse.¹⁷

Det er derfor ikke overraskende at vurderingskriteriene for tildeling av støtte til forskning og utdanning er overlappende i økende grad, nasjonalt og internasjonalt. Forventningene om relevans, prosjektdesign, virkning og spredning, ledelse og samarbeid ligner hverandre til forveksling.

Kvalitetsmeldingen minner oss på at «læring er en aktiv prosess som skjer i samspill og samproduksjon mellom studenter og undervisere og studenter imellom, og ikke ved at studentene passivt mottar informasjon».¹⁸ Gjennom referanser til blant andre læringsteoretikeren John Dewey tilkjenner den et kunnskapssyn som gjerne blir omtalt som relasjonelt, eller konstruktivistisk, med vekt på:

- Kollektive, sosiale systemer og institusjoner som bærere av kunnskap,
- Kunnskap som del av handling og problemløsning,
- Kunnskapens forandring og utvikling.

Studenter lærer å se, tenke, lese, skrive og arbeide på bestemte måter av forskerne i sine fagmiljø. Undervisning er både en av de viktigste offentlige arenaene for forskningsformidling og en arena hvor studenter også kan være aktive deltakere i utviklingen av ny kunnskap. Læring og kunnskap utvikles i fellesskap, i relasjoner og samhandling mennesker imellom.

Forskningsbasert utdanning skal sikre utdanning av «kandidater som kan lese og bruke forskning, stille kritiske spørsmål og bruke vitenskapelige metoder for å løse oppgaver i studietiden og i arbeidslivet. Studenter som tidlig kommer i kontakt med forskningsmiljøer, lærer å forstå hvordan forskningsbasert kunnskap produseres».¹⁹ Studentenes læringsutbytte styrkes og koblinger mellom forskning og utdanning utrustet studentene med relevant kunnskap, kompetanse og ferdigheter, som blant annet kritisk refleksjon, nysgjerrighet, problemløsning og selvstendighet. Gjennom studentaktiv forskning lærer studentene forskningsmetoder, som for eksempel innsamling og analyse av data. Praktisk erfaring med forskningsarbeid forbereder studentene på arbeidslivet, utenfor eller i akademia, ved at de utvikler ferdigheter.

Forskerutdanningen slik den er organisert i Norge er i krysningfeltet mellom forskning og utdanning; det er en utdanning som gir kandidaten kompetanse i forskning både gjennom en opplæringsdel og ved å gjennomføre egen selvstendig forskning. Her er utbyttet av koblingen mellom forskning og utdanning åpenbar: Å være integrert i et forskningsmiljø og bli veiledet av en eller flere forskere står helt sentralt i forskerutdanningen.

Koblinger mellom utdanning og forskning er imidlertid viktig på alle nivåer av utdanningene, både av hensyn til studentenes læringsutbytte og for fremtidig rekruttering av forskere.

Det er også viktig at undervisningsmetoder er basert på forskning: lærings- og vurderingsformer basert på kunnskap og forskning om hva som gir god læring, bidrar til økt kvalitet i utdanningene, og et bedre læringsutbytte for studentene i tråd med hva man ønsker å oppnå.

Forskningsbasert undervisning i betydningen undervisning gitt av forskere med utgangspunkt i egen forskning, er en sentral del av den akademiske samhandlingen på forskningsintensive universiteter og høyskoler. Dette er viktig for forskningen fordi det gir en arena for formidling og diskusjon hvor studenter kan bidra til å utvikle forskningen med nye ideer, perspektiver, kritiske spørsmål og i definisjon av nye forskningsagendaer. Studenter kan også gi viktige bidrag i deler av forskningsarbeidet, f.eks. med datainnsamling, analyse og lignende involvering på relevante måter. Studentinvolvering kan skje gjennom deltakelse i faglunsj, hakathons, fagkritiske dager, osv. Videre kan studenters deltagelse i forskningsprosjekter og et aktivt forskningsmiljø inspirere studenter til å forfølge en forskerkarriere og dermed bidra til rekruttering av dyktige kandidater til forskningsfeltet. En analyse utført av NOKUT viser at Sentre for fremragende forskning og innovasjon (SFF og SFI) ser på studenter som ressurser i forskningen, gjennom skriving av oppgaver eller gjennomføring av deler av forskningsprosjekter.²⁰

ANBEFALINGER

Med utgangspunkt i prosjektets kontekst, tilnærminger og datainnsamling, oppsummerer avsnittene under anbefalinger for å legge til rette for sterkere synergier mellom utdanning og forskning. Anbefalingene er rettet både mot institusjonsnivået, myndigheter nasjonalt og i EU, og virkemiddelapparatet. De er inndelt i følgende kategorier:

Strategisk forankring

Kulturendring

Strukturelle endringer

Kommunikasjon og mobilisering

Virkemidler som fremmer synergier

Strategisk forankring

For å lykkes med å styrke synergier mellom forskning og utdanning er forankring på ledelsesnivå vesentlig, i Europa, nasjonalt og institusjonelt. I dag er strukturene i stor grad silopreget, uten et helhetlig perspektiv som ser utdanning og forskning i sammenheng. Det skjer mye nybrottsarbeid i fagmiljøene, men for en mer systematisk strukturell tilnærming kreves det et helhetlig blikk på politisk nivå og i virkemiddelapparatet, og forankring både i toppledelsen og linjeledelsen ved institusjonene. Strategisk forankring på ulike nivåer kan bidra til koblinger på en rekke måter:

NASJONALT OG EUROPEISK NIVÅ:

- Synergier mellom forskning og utdanning må prioriteres på nasjonalt og europeisk nivå. Det er derfor viktig med et godt og tett samspill når det gjelder politikkutvikling og forvaltning av ulike ordninger på europeisk nivå og mellom Kunnskapsdepartementet og virkemiddelaktørene.
- Virkemiddelaktørene må organisere sitt samarbeid på nye måter, og dette må være forankret i ledelsen ved Forskningsrådet og HK-dir, samt hos eventuelle andre virkemiddelaktører som tangerer forskning og utdanning.

INSTITUSJONELT NIVÅ:

- Ledelsen ved UH-institusjoner kan legge til rette for god institusjonell støtte og anerkjennelse av betydningen av å koble forskning og utdanning. Den kan gi prioritet til synergier og bidra til å øke bevisstheten om og synligheten av hvordan kan man koble utdanning og forskning.
- Institusjonsledelsen kan bidra til å bryte ned siloer internt ved institusjonene. Dette kan gjøres gjennom felles møter og prosesser i relevante utvalg på alle nivå, samt økt bruk av prosjekt og matriseorganisering på tvers av faglige eller administrative linjer.
- Ledelsen kan stille tydelige forventninger og synliggjøre merverdi for både forskere og studenter ved en mer systematisk og helhetlig tilnærming til forskning og utdanning. Forventninger, krav og initiativ fra ledelsen vil bidra til et mer helhetlig støtteapparat som synliggjør fagmiljøenes muligheter for bedre koblinger.
- I utvikling av institusjonell politikk kan ledelsen sikre involvering og perspektiver både fra et forsknings- og utdanningsståsted, både når det gjelder faglige og administrative linjer.

Trinity College Dublin

Trinity College Dublin (TCD) er et godt eksempel på hvordan institusjoner kan synliggjøre sin forpliktelse til synergier.

I 2019 opprettet TCD en ny rolle i universitet som assisterende direktør for European Engagement. Rollen inkluderte arbeidet med en strategi og plan for universitetets engasjement i Erasmus+ og Horisont Europa-programmene.

Doris Alexander som ble utnevnt til stillingen har nå en endret rolle, men er hun fortsatt tungt involvert i arbeidet med de europeiske universitetsalliansene som favner både utdanning og forskning, og hun sier:

«My role as associate Director of European Engagement is to ensure that the various offices in Trinity College are kept up to speed from the perspective of their remit to ensure a broad understanding of the EU research & innovation and education policy as well as the connectivity that exists between these areas. I came from a strong background of EU research policy but found that there are many connection points between EU education and research policy. I started to compile an information source about high level EU policy which is circulated once a month to both those providing supports on the EU education and research programmatic side as well as to high level senior leaders, including the Provost, in the University and I also make contact personally to provide intelligence and foresight. On a semi regular basis, I provide a presentation on high level EU policy to both the EU education and research support teams which also promotes more interaction and understanding. As I was engaged in the development of the first Erasmus+ support strategy in the University, I sought access for the Erasmus+ support team to training that the EU research team organised which was relevant to both support communities. This allowed both support communities to more fully understand the opportunity space provided through the EU education and research programmes and how they may be used collectively even though supported separately. It also resulted in the EU research support team utilising Erasmus+ funding itself to visit other EU research support teams in other European Universities to benchmark service provisioning. From a personal standpoint, I ensured linkage to and knowledge of connectivity between EU research and education policy in the CHARM EU European Universities alliance Erasmus+ intensification proposal which was successful, and which has now started its the implementation phase and my work on the management board is to bring the R&I policy oversight to the work of CHARM-EU.»

Kilde: Doris Alexander, Trinity College Dublin

Kulturendring og merittering

Strategisk forankring av målet om styrkede koblinger mellom forskning og utdanning på ledelsesnivå i Europa, nasjonalt og ikke minst ved institusjonene kan bidra til en kulturendring. I mange evalueringskontekster anses forskning ofte som mer prestisjefullt enn utdanning. Utdanningsaktiviteter er dermed ofte ansett som sekundære, og for mange forskere har faglig fokus på og deltakelse i forskningsdrevet aktivitet høyest prioritet.

En kultur for å se forskning for seg og som mest prestisjefullt, speiles i og forsterkes av strukturer i finansieringsmuligheter; eksternfinansiering for utdanningsprosjekter innebærer ofte relativt sett få midler i forhold til arbeidsbyrde med søknad og prosjektgjennomføring. Mangelen på finansieringsmuligheter for prosjekter som overskrider skillet mellom forskning og utdanning bidrar også til å opprettholde en kultur for å se aktivitetene som adskilte, og hvor forskningsaktivitetene er det som gir mest uttelling. En av de klareste konklusjonene som kommer frem i vårt arbeid handler derfor om behovet for kulturendringer. For å styrke helhetlig tenkning om forskning og utdanning og koblingene mellom dem, må aktivitetene i større grad bli likestilt. Kulturendringer tar imidlertid tid, men følgende tiltak kan bidra til en slik langsiktig endring:

OVERORDNET

- Koblinger mellom forskning og utdanning kan anerkjennes gjennom for eksempel priser for god praksis, enten på institusjonsnivå eller ved nasjonale/ internasjonale priser. Dette kan bidra til synlighet, bevissthet og økt anerkjennelse.
- På alle nivå må man arbeide for en forståelse av komplementaritet fremfor konkurranse mellom utdanning og forskning, og søke arbeidsformer som bidrar til dette.
- Arbeidet med å løfte status for utdanning og å fremme synergier mellom forskning og utdanning, inkludert gjennom virkemiddelapparatet, må ses i sammenheng.

NASJONALT OG EUROPEISK NIVÅ

- Virkemiddelaktørene i Norge og Europa kan bidra til økt status for utdanningsutviklingsarbeid. Midler på utdanningsfeltet er små sammenlignet med krav til søknad, innsats og forventninger til virkning (impact). Mer gunstige ordninger, som står i forhold til forskningsmidler, ville bidra til å løfte statusen til utdanningsutlysninger.
- Den europeiske prosessen CoARA, Coalition for Advancing Research Assessment, kan bidra til økt anerkjennelse av utdanning gjennom å konkretisere og merittere utdanningsfaglig kompetanse som del av karriereløpet.

INSTITUSJONELT NIVÅ

- Utdanningsaktiviteter, inkludert kvalitetsarbeid, kan meritteres og verdsettes høyere ved institusjonene. CoARA kan bidra til å konkretisere hvordan dette kan gjøres og institusjonene kan ta del i denne utviklingen og aktivt medvirke i utformingen av nye meritteringsordninger for utdanning. Samtidig bør det tas hensyn til at enkelte vitenskapelige stillinger i dag ikke tillater undervisningsaktivitet, og vurdere hvordan dette skal håndteres for å sikre karrieremuligheter også for personer i denne type stillinger.
- Institusjoner og fagmiljø bør ha en mer forskningsbasert tilnærming til utdanning, gjennom kompetanseløft og nye arbeidsformer basert på delingskultur, nysgjerrighet og teamtenkning.
- Fremfor å fremme særskilte eksternfinansierte virkemidler, kan tilrettelegging ved institusjonene i større grad organiseres rundt en porteføljetilnærming med søkelys på karrierebygging og utvikling av enkeltforskere og fagmiljø.

Strukturelle endringer for å legge til rette for samspill

I tillegg til forankring i ledelsen og tiltak for å fremme kulturendringer når det gjelder helhetlig tilnærming til forskning og utdanning, kan strukturelle og organisatoriske forhold tilpasses eller endres for å fjerne barrierer. Mens hovedaktørene i dette landskapet er de som forsker og underviser ved institusjonene, er øvrige strukturer i stor grad adskilt. Ved institusjonene gjelder dette både faglige strukturer som for eksempel utdanningsutvalg og forskningsutvalg, men også studieadministrative og forskningsadministrative linjer. Nasjonalt er det to sentrale virkemiddelaktører, HK-dir og Forskningsrådet, og i EU forvaltes utdanningsmidlene hovedsakelig av DG EAC, mens forskningsmidlene i hovedsak forvaltes av DG RTD.

Samspill mellom disse strukturene kan bidra til å legge til rette for mer helhetlig tilnærming til utdanning og forskning og bedre støtte til enkeltforskere og fagmiljø. Følgende tiltak kan bidra til dette:

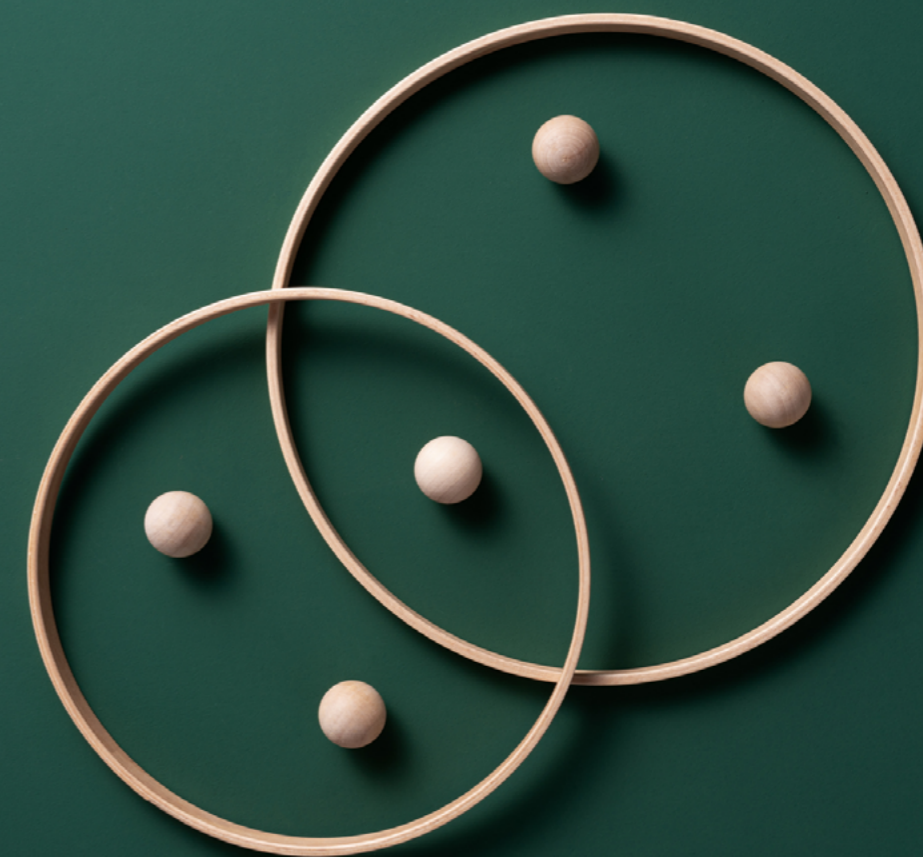
OVERORDNEDE POLITISKE RAMMER:

- Det bør etableres rutiner og strukturer for samarbeid og dialog for å bidra til gjensidig forståelse, kunnskapsutveksling og helhet i tilnærmingen til forskning og utdanning. Det er behov for dette på institusjonsnivået, i virkemiddelapparatet i Norge og EU, og på politisk nivå. Gjennom bedre samarbeid og dialog kan virkemiddelaktørene i EU og Norge legge til rette for og synliggjøre muligheter for komplementerende aktiviteter for prosjektene.
- Det kan utvikles rammer for forsknings- og undervisningsaktiviteter som tar utgangspunkt i et mer helhetlig bilde. På nasjonalt og europeisk nivå bør det være god sammenheng mellom strategier for forskning og for høyere utdanning, og god dialog mellom enhetene som legger rammebetingelser og har ansvar for finansiering.

- Man bør vurdere om de overordnede rammene i finansieringssystemet i tilstrekkelig grad legger til rette for synergier mellom forskning og utdanning, og unngå utilsiktede hindringer i veien og påvirkning av status for ulike former for aktiviteter.
- I styringsdialogen med institusjonene kan det vurderes en mer helhetlig tilnærming til forskning og utdanning, spesielt i tilknytning til eksternfinansierte virkemidler. Det bør fastsettes nasjonale ambisjoner og mål som kan operasjonaliseres. Samtidig må universitetene og høyskolene ha stor fleksibilitet til å finne gode måter å realisere sammenheng mellom utdanning og forskning på.
- Man bør fjerne hindringer i dagens finansierings- og kvalitetssystemer. Forskere etterlyser mer fleksibilitet med hensyn til å utforme utdanningstilbud nært knyttet til forskningsaktiviteter. Det foreslås at bl.a. NOKUT vurderer å revidere retningslinjer for å sikre at kvalitetskrav ikke blir til hinder for å utvikle gode fleksible emner.

ORGANISATORISKE STRUKTURER PÅ INSTITUSJONSNIVÅ:

- Forsknings- og utdanningsadministrasjon bør arbeide tettere for å støtte fagmiljø med god informasjon om muligheter. Dette krever en delings- og involveringskultur på tvers av etablerte linjestrukturer. Det bør etableres strukturer, rutiner og rammer for samarbeidet slik at man ikke er avhengige av enkeltpersoner.
- Støtteapparatet bør ha mer helhetlig kunnskap på tvers av feltene forskning og utdanning, og det bør etableres møteplasser som prioriteres.
- Institusjonelle støttestrukturer bør være samkjørte og utvikles i samarbeid.
- For å etablere mer samarbeid kan man arbeide mer i team og prosjekter på tvers av ulike enheter. I særlig grad bør det etableres samarbeid på rådgivernivået. Samlokalisering av støtteapparatet kan også vurderes.
- Støtteapparatet bør tilegne seg kunnskap om bredden av virkemiddel gjennom deltagelse i opplæring, arrangement og lignende og bidra med kunnskap og kompetanse på tvers av forskning og utdanning.
- Hva som er hensiktsmessig organisering kan vurderes, og nye organisasjonsmodeller i administrasjonen kan prøves ut, eksempelvis målgruppeorientert organisering, fremfor tematisk organisering. Alternativt er det mulig å ha egne ressurser med ansvar for synergier, evt. i delte stillinger.
- Støtteapparatet kan gjennomføre dialog med fagmiljø og ledelse i felleseksister.

Om HVL og samordning av forskning og utdanning

Høgskulen på Vestlandet er en av få norske institusjoner som har gått til det skritt å samorganisere forskningsadministrasjonen og internasjonalt kontor. I 2019 etablerte de avdeling for forskning, internasjonalisering og innovasjon og som ligger i linjen til prorektor for forskning.

Det var strategiske grunner for sammenslåingen og målet var å utvikle et samlet administrativt kompetansefellesskap for forskning og internasjonalisering som skulle være en pådriver for økt aktivitet på disse områdene i HVL. Vi ønsket blant annet å skifte hovedfokus for internasjonaliseringsarbeidet fra mobilitet, til internasjonalisering som et virkemiddel for økt kvalitet i forskning og utdanning.

NOEN ÅR INN I DENNE ORGANISERINGSFORMEN HAR VI GJORT OSS NOEN ERFARINGER:

- Vi har fått til økt samarbeid og felles prosesser når det gjelder eksterntfinansiering i forskning (Forskningsrådet, EØS, Horisont Europa etc.) og internasjonale prosjekter (Erasmus+, Hk.dir-programmer etc.). Her ser vi nå resultater av samarbeid på tvers, for eksempel knyttet til felles ressurser (innmeldingsportal for eksterntfinansierte prosjekter, juridisk kompetanse etc.)
- Vi har kunne utvikle kompetanse og kapasitet på områder vi tidligere ikke hadde ressurser til, for eksempel har vi fått etablert flere nye stillinger som skal følge opp større internasjonale prosjekter (på tvers av forskning/ utdanning) og vi har utvidet kapasitet knyttet til utredning/ analyse. Synergier mellom eksempelvis Erasmus+ og Horisont Europa ligger ikke implisitt i utlysningene, men er noe vi som institusjon selv må jobbe frem gjennom strategisk tilnærming.
- Samorganisering legger til rette for, men er ikke en garantist for bedre samarbeid, og det er behov for kontinuerlig å jobbe med å skape felles møteplasser, årsplaner, rutiner, identifisere gevinstområder, etablere felles forbedrings/utviklingsprosjekter.

EKSEMPEL PÅ SYNERGIER GRUNNET ORGANISERINGEN:

- Samarbeid om veiledning på eksterntfinansierte internasjonale prosjekter: EIT-HEI, European University Initiative, Norhed, INTPART
- Samordning av studieturer/internasjonalt deltakelse: Som for eksempel Brussel, European Urban Mobility Days, og EIT-eventer

- Felles utvikling av rutiner, prosesser, og informasjon til fagmiljø
- Etablert egne stillinger knyttet til oppfølging av større internasjonale prosjekter
- Felles årsplan
- Strategisk satsing på og økt oppfølging av utvalgte miljøer med mål om flere EU-prosjekter (Horisont og Erasmus+)

UFORLØSTE SYNERGIER:

- Selv om prosessen har gått sakte, ser man nå bevegelse mot økte muligheter for synergier mellom EU sine programmer innen utdanning og forskning
- Relevante forvaltningsenheter har også en inndeling og manglende samhandling som ikke støtter opp om synergier
- Til dels vanskelig å få akademiske miljøer til å se porteføljene i sammenheng, noe som henger sammen med ulikt fokus mellom forskningsmiljø og miljø for innovasjon i utdanning
- Å få til bredere strategiske samarbeid med utenlandske institusjoner, slik at man for eksempel kobler utveksling av studenter med forskningssamarbeid

Kilde: Einar Seime Stokka, Høgskolen på Vestlandet

Kommunikasjon og mobilisering

Betydningen av synergier mellom forskning og utdanning, og av forskningsbasert utdanning, understrekes som nevnt i europeiske, nasjonale og institusjonelle strategier. Samtidig er denne vektleggingen i varierende grad definert, fylt med konkret innhold og eksemplifisert. Det etterspørres bedre informasjonsflyt og informasjonstilgang og mer kompetansebygging, synlighet og deling av god praksis. Dette gjelder i administrasjon og ledelse, men også blant forskere/undervisere og studenter. På følgende måter kan kommunikasjon og informasjon styrkes:

- Myndigheter, virkemiddelaktører og institusjonsledelse må definere og gi innhold til ambisjonene om synergier. Dette vil bidra til å synliggjøre merverdien og bidra til en endring av praksis der det er hensiktsmessig. Institusjoner og virkemiddelaktører bør bidra til kompetanseutvikling på dette feltet og til økt helhetlig kunnskap om mål og arbeidsform både på utdannings- og forskningsfeltet. Det bør arbeides for en felles forståelse for at synergier er viktige og nyttige for læring, utvikling og samarbeid.
- Det er behov for samlet informasjon både på EU-nivå, i det nasjonale virkemiddelapparatet og ved institusjonene om virkemidler for kvalitetsutvikling i forskning og utdanning, inkludert med eksempler.

Virkemidler som fremmer synergier

Virkemiddelapparatet er i dag i stor grad delt, både på europeisk og nasjonalt nivå. Forsknings- og innovasjonsmidlene organiseres i hovedsak i Horisont Europa på europeisk nivå, og i Forskningsrådets portefølje på nasjonalt nivå. Tilsvarende er utdanningsmidlene organisert i hhv Erasmus+ og HK-dirs portefølje. Forskningsaktivitet er vanligvis ikke tillatt i utdanningsprosjekt, og utdanningsaktivitet er heller ikke relevant for de fleste av forskningsutlysningene. Dette kan oppleves som et kunstig skille for forskere i UH-sektoren med ansvar og roller i begge typer aktiviteter. Følgende endringer i virkemiddelapparatet kan bidra til å stimulere koblinger mellom forskning og utdanning:

INSTITUSJONELT NIVÅ:

- Tettere samarbeid mellom forsknings- og utdanningsadministrasjon vil bidra til god informasjon om muligheter til fagmiljøene. Måltrett informasjon om muligheter for å søke midler og hvordan utdanning og forskning kan ses i sammenheng i en eller flere utlysninger må gjøres lett tilgjengelig for fagmiljøene.

NASJONALT OG EUROPEISK NIVÅ

- Prosjektetableringsmidler og posisjoneringmidler i regi av HK-dir og Forskningsrådet kan vurderes samenslått med forventninger om satsing både på Horisont Europa og Erasmus+. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av forenkling og fleksibilitet.
- Virkemiddelaktørene i Norge og Europa og administrativt støtteapparat må gi strukturert og måltrett informasjon om muligheter innenfor både utdanning og forskning, og hvordan disse kan ses i sammenheng. Det bør vurderes hvorvidt strukturer bør samles fremfor å være organisatorisk delt.
- På europeisk nivå kan DG EAC og DG RTD samarbeide tettere for å legge til rette for utlysninger som etterlyser både utdannings- og forskningsaktivitet.
- Det bør utvikles ordninger, både på europeisk, nasjonalt og institusjonelt nivå, som gjør det mulig å søke midler for å utvide forskningsprosjekter med utdanningsaktiviteter eller omvendt, og utnytte muligheter for samspill mellom Erasmus+ og Horisont Europa, samt nasjonale virkemidler.

- Europakommisjonen, Forskningsrådet og HK-dir kan utvikle veiledere til prosjekter om komplementerende muligheter, tilsvarende Europakommisjonens arbeid med Erasmus+ og MCSA. Øremerkede utlysninger kan også vurderes.

- Virkemidlene må innrettes på en måte som gir rom for å bygge inn både utdannings- og forskningskomponenter i samme prosjekt. Man kan ha en mer overordnet tilnærming til tematiske utfordringer og anerkjenne betydningen av både forskning og utdanning for å løse samfunnsutfordringer, som for eksempel bærekraftig omstilling.

- Involvering av studenter bør etterspørres i forskningsprosjekt. Eksempler kan være å tilby forskningspraksis, involvere studenter i datainnsamling og analyse, og i planlegging og gjennomføring av prosjekter. Tilsvarende bør det vurderes økt rom for forskning i utdanningsprosjekter.

- Det bør være flere utlysninger som eksplisitt etterlyser koblinger mellom utdannings- og forskningsaktiviteter, og en tilpasning av evalueringskriterier slik at dette blir konkretisert og verdsatt.

- Det er ikke nødvendigvis behov for mange nye utlysninger, men man kan gjøre tilpasninger og identifisere mulige synergier mellom eksisterende virkemidler gjennom bedre koordinering.

- Det foreslås såkornsmidler for pilotprosjekter som har synergier mellom forskning og utdanning som formål.

Innovativt samspill mellom utdanning og forskning ved UiB

I arbeidet i pilotfasen av den europeiske universitetsalliansen Arqus ble det utviklet et utfordringsbasert utdanningsprogram, med lokal tilpasning ved de ulike institusjonene. Programmet var tverrdisiplinært, involverte lokale aktører, og studentledet. I grupper sammensatt av studenter med ulike faglig bakgrunn gjennomførte et mindre forskningsprosjekt, som produsenter av kunnskap innenfor de brede temaene klimarisiko og mangfold. De ble vurdert på bakgrunn av en rapport som enten var policy-orientert eller mer utformet som en forskningsrapport.

Rundt 25 forskere fra ulike fagfolk var involvert og underviste i sin egen forskning, forskningsmetoder, og hvordan arbeide som forskere. Tilnærmingen tok utgangspunkt i ulike pedagogiske perspektiver på utdanning for bærekraftig utvikling, som vektlegger evnen til å håndtere sammensatte utfordringer. Oppmerksomheten i undervisningen gikk fra å formidle kunnskap til åpne og aktive læringsprosesser og studenter som i rollen som partnere. Det var også en eksperimentell tilnærming der man testet ut nye innovative læringsformer for å få mer kunnskap om studentenes læring.

Målet var å gi innsikt i erfaring gjennom deltagelse i forskningsprosessen, anvendelse av metoder, og å gi innsikt i hvordan kunnskap skapes. I tillegg kunnskap om komplekse samfunnsutfordringer var læringsutbyttet også i form av tverrgående ferdigheter som kommunikasjon, prosjektarbeid, og evnen til å håndtere flertydighet. Vurderingsformen reflekterte dette, og studentene ble vurdert basert på en grupperapport. Formålet var at vurderingsformen skulle styre studentenes læringsprosess, være en del av læringen og ikke et mål på læringen.

Arbeidet gav også merverdi for forskningen. Gjennom at man begynte arbeidet rundt utdanning, kunne man identifisere felles forskningsspørsmål og -interesser. Ifølge Jakob Grandin som ledet dette arbeidet, er det et enklere utgangspunkt å begynne med utdannings samarbeid, og det er flere forskningsprosjekter som spant ut av samarbeidet, blant annet et forskningsprosjekt mellom Universitetet i Graz og UiB. «Koblingen til utdanning kan gi mye til forskningsprosessen. På mange måter er utdanning åpnere og friere, og man kan utforske mindre modne problemstillinger, avstemme forskningsspørsmål og vekke nye ideer.»

I Horisont 2020-prosjektet tilknyttet universitetsalliansen var Grandin leder for en arbeidspakke knyttet til involvering av medborgere i utforming av forsknings- og innovasjonsagenda. Studentene ble også aktivt involvert som medborgere, og tok del i diskusjoner rundt forskningsagenda innen ulike fagfelt. Involvering av studenter åpner for nye perspektiv og måter å tenke på.

Kilde Jakob Grandin, tidligere forsker ved Universitetet i Bergen

NTNU om virkemidler som fremmer synergier

NTNU arbeider for å sikre at interne skapte skiller mellom utdanning, forskning og innovasjon ikke blir et hinder for fagmiljøene, og for å legge til rette for synergier.

Det er flere eksempler på at miljøer ved NTNU som har jobbet på tvers av finansieringskilder. For eksempel har man med utgangspunkt i Senter for fremragende utdanning (SFU), SFU Engage vært engasjert i ENHANCE (NTNUs Europeiske universitetsallianse som har midler fra både Erasmus+ og Horisont 2020), og har i tillegg tilknyttede prosjekt i EIT HEI, INTPART-prosjekt og har etablert en forskerskole med midler fra Forskningsrådet.

Maria Wallin, som er forsker ved NTNU har arbeidet systematisk med koblinger på tvers av utdanning, forskning og innovasjon i et større tverrfaglig forskningsmiljø. Med utgangspunkt i en tildeling fra Sentre for Forskningsbasert Innovasjon (SFI) har miljøet etablert en portefølje av prosjekter med flere europeiske tildelinger.

Videre har NTNU jobbet med den sentrale matrise for å tilrettelegge for bedre synergier og samgang på tvers av fellesadministrasjonen i organisasjonen, og det har vært en internasjonal koordinator. De forteller at de nå under omorganisering – så hvordan dette blir fremover er ikke helt klart. Dagens organisering har koblet utdanning, forskning og innovasjon, og har hatt deltakere fra:

- Rektors staber for forskning, innovasjon og utdanning,
- Internasjonal seksjon,
- Kommunikasjonsavdelingen (NTNU alumni),
- HR og HMS-avdelingen (NTNU International researcher support),
- NTNUs Brusselkontor,
- Europeiske universiteter, koordinator for Enhance, Avdeling for utdanningskvalitet.

Teamet har hatt regelmessige møter for å diskutere tverrgående tematikk med fokus på det overordnede og strategiske. I 2019 og 2022 ble det arrangert en internasjonaliseringskonferanse, rettet mot ansatte ved NTNU med mål om erfaringsutveksling og kollegaveiledning. Dette på tvers av samfunnsoppdragene. En annen oppgave har vært tverrgående refleksjon og planlegging rundt delegasjonsreiser og andre internasjonale aktiviteter. I perioder har det også vært mer målrettede møteplasser for de som jobber med utdannings-, forsknings-, og innovasjonsprosjekter i EU – for å se på tverrgående aktiviteter og støtte. Eksempler på sistnevnte:

- Hvordan det jobbes med Erasmus+ samarbeidsprosjekter, Horisont Europa samarbeidsprosjekter (e.g. MSCA DN, RIA, IA, CSA), og EIT KIC prosjekter på tvers.
- Hvordan det jobbes med større forskningsprosjekter som utvikler INTPART-prosjekter og UTFORSK-prosjekter.
- Tidligere stipendprogrammer som etter hvert har ledet til Norads NORHED-prosjekter, HK-dirs NORPART-prosjekter, og videre til Erasmus+ Capacity Building-prosjekter, RIA/IA/CSA i Horisont Europa/2020, osv.

Kilde: Patrick Reurink, NTNU

REFERANSER

- 1 Lov om universiteter og høyskoler. Lov 4.1.2005 nr 15, uhl § 1-3
  - 2 Meld. St. 16 (2016-2017), s. 45. Kultur for kvalitet i høyere utdanning
  - 3 Meld. St. 16 (2016-2017), s. 45. Kultur for kvalitet i høyere utdanning
  - 4 Se for eksempel Eggen, Astrid Birgitte, Khrono 15.02.2017.
Tilgjengelig fra <https://khrono.no/eggen-universitetet-i-agder-kvalitet/vi-kan-ikke-la-debatten-om-kvalitet-forsvinne/121346>
  - 5 Meld. St. 5 (2022-2023), s 66. Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032.
  - 6 Langtidsplan for forskning og høyere utdanning - Høringsvar fra Universitetet i Bergen, 10.09.2021.
Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/8c19c08f55e947698f203790f63eba96/universitetet-i-bergen.pdf?uid=Universitetet_i_Bergen
  - 7 Se for eksempel European University Associations policy input. 2020. Building synergies between education, research and innovation by aligning the EU funding programmes. Tilgjengelig fra: https://eua.eu/downloads/publications/policy%20input_synergies%20paper%20.pdf
  - 8 Kunnskapsdepartementet. 2018. Non paper.Synergies between innovation, research and education.
Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/bd1c6c06c5c043b0a7cf571692216e26/synergies-between-innovation-research-and-education.pdf>
  - 9 Kunnskapsdepartementet. 2021. Strategi for norsk deltakelse i Horisont Europa og Det europeiske forskningsområdet
  - 10 Kunnskapsdepartementet. 2021. Strategi for norsk deltakelse i Erasmus+ og Det europeiske utdanningsområde
  - 11 Dikus rapportserie 3/2020. Tilstandsrapport for høyere utdanning 2020, s. 95.
  - 12 Europakommisjonen, 2023, <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>
  - 13 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A New Era For Research And Innovation. 30.09.2020
  - 14 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. On Achieving The European Education Area By 2025. 30.09.2020
  - 15 Action 13: Higher Education Institutions – Empowering higher education institutions to develop in line with the ERA, and in synergy with the European Education Area, i European Research Area Policy Agenda. Overview of actions for the period 2022-2024. 2021. 16 Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission). 2021. Synergies between the Marie Skłodowska-Curie Actions and Erasmus+ in the area of higher education og 2022. Synergies between the Marie Skłodowska-Curie actions and the European Institute of Innovation and Technology
  - 17 Laksov, Klara Bolander. 2018. Att bedöma pedagogisk skicklighet – är det verkligen så svårt? – en studie av skillnader i bedömningar mellan vetenskapligt och pedagogiskt sakkunniga. Högre utbildning, Vol 8 Nr 2
  - 18 Meld. St. 16, 2016-17, s 51. Kultur for kvalitet i høyere utdanning
  - 19 Meld. St. 16, 2016-2017, s. 45. Kultur for kvalitet i høyere utdanning
  - 20 NOKUT'S research and analyses. 2015. Research as foundation for education: Centres of Excellence and good practices
- Bildekilder: Getty Images – sider 5, 7, 8, 15, 17, 19, 21, 23, 25; NTNU bildebibliotek – side 27

UNIVERSITETET
I BERGEN

**Katrine Moland Hansen
Rosa Nogueira**

Med bidrag fra:
Kari Bjørge Johnsen
Vivil Valvik Haraldsen

Prosjektet og publikasjonen er gjennomført med støtte fra:
